

EOC
EUROASIAN
ONLINE
CONFERENCES

ENGLAND CONFERENCE

**INTERNATIONAL CONFERENCE ON
MULTIDISCIPLINARY STUDIES AND
EDUCATION**

Google Scholar

zenodo

OpenAIRE

doi digital object
identifier

eoconf.com - from 2024

INTERNATIONAL CONFERENCE ON MULTIDISCIPLINARY STUDIES AND EDUCATION: a collection scientific works of the International scientific conference – London, England, 2026. Issue 1

Languages of publication: Uzbek, English, Russian, German, Italian, Spanish

The collection consists of scientific research of scientists, graduate students and students who took part in the International Scientific online conference «**INTERNATIONAL CONFERENCE ON MULTIDISCIPLINARY STUDIES AND EDUCATION**». Which took place in London , 2026.

Conference proceedings are recommended for scientists and teachers in higher education establishments. They can be used in education, including the process of post - graduate teaching, preparation for obtain bachelors' and masters' degrees. The review of all articles was accomplished by experts, materials are according to authors copyright. The authors are responsible for content, researches results and errors.

Xurshid davron ijodida tarix mavzusi va zamonaviylik

Mahmudova Sevaraxon Islomxon qizi

Qo‘qon davlat universiteti O‘zbek tili va adabiyoti 1-bosqich magistranti
mahmudovasevaraxon03@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu ilmiy maqola O‘zbekiston xalq shoiri, dramaturg va nosir Xurshid Davron ijodidagi tarixiy xotiraning zamonaviy poetik tafakkur bilan o‘zaro uyg‘unligini tadqiq etishga bag‘ishlangan. Adib o‘z asarlarida o‘tmishdagi ulug‘ siymolar, tarixiy voqealar va milliy qadriyatlarga murojaat etar ekan, ularni bugungi kun nuqtai nazaridan chuqur falsafiy mulohazalar bilan boyitadi. Tadqiqotda shoirning lirik va epik asarlaridagi xronotop tizimi, tarixiy fakt va badiiy to‘qima mutanosibligi, qahramonlarning ruhiy kechinmalari zamonaviy insonning iztirob va orzulari bilan bog‘liq holda tahlil qilinadi. Maqolada Xurshid Davron ijodining o‘zbek adabiyoti va milliy o‘zlikni anglash jarayonidagi o‘rni yoritilgan.

Kalit so‘zlar: Xurshid Davron, tarixiy xotira, zamonaviy tafakkur, poetik tafakkur, xronotop, tarixiy qissa, lirika, milliy o‘zlik, badiiy to‘qima, Amir Temur, Mirzo Ulug‘bek.

KIRISH. O‘zbekiston xalq shoiri Xurshid Davron XX asr oxiri – XXI asr boshlari o‘zbek adabiyotining yorqin va betakror namoyandalaridan biridir. Uning serqirra ijodi nafaqat she‘riyat va nasr janrlarida, balki dramaturgiya va publitsistikada ham o‘zining salmoqli o‘rniga ega. Ijodkor asarlarini an‘anaviy tarixnavislik yoki xronologik hikoyachilikdan farqli o‘laroq, o‘tmishni bugungi kunning falsafiy va ma‘naviy ehtiyojlari bilan bog‘laydi. Adib buyuk ajdodlarimiz – Amir Temur, Mirzo Ulug‘bek, Shayx Najmiddin Kubro, Boburshoh kabi siymolarning hayotini shunchaki tasvirlamaydi, balki ularning kechinmalari, ziddiyatli qarorlari va ulug‘vor g‘oyalari orqali zamonaviy inson ruhiyatidagi savollarga javob izlaydi.

Xurshid Davron ijodida tarix mavzusi bugungi va kelajak uchun doimiy o‘zlikni anglash manbai, insoniyatning doimiy ma‘naviy izlanishlari maydonidir. Ushbu maqolaning asosiy maqsadi Xurshid Davron ijodiy merosida tarixiy xotira va zamonaviy tafakkurning qaysi badiiy vositalar va g‘oyaviy yo‘nalishlarda uyg‘unlashganini atroflicha tahlil qilishdir.

Adabiyotlar tahlili. Xurshid Davron ijodi, ayniqsa, O‘zbekiston mustaqillikka erishgandan so‘ng adabiyotshunoslar, tanqidchilar va yozuvchilarning diqqat markazida bo‘ldi. Uning asarlarining o‘zbek adabiyotida yangi lirizm, falsafiy mulohazalar va tarixiy xotira uyg‘unligi bilan ajralib turishi ko‘plab tadqiqotlarga mavzu bo‘lgan.

Adabiyotshunos olimi Z. I. Usmanova o‘zining monografiyasida ("Xurshid Davron ijodida tarixiy fakt va badiiy to‘qima uyg‘unligi", 2024) adibning tarixiy asarlaridagi fakt va badiiy to‘qima munosabati, xronotop tizimining ahamiyati xususida chuqur tahlil yuritgan. Uning xulosalariga ko‘ra, shoir asarlarida "yo‘l va safar xronotopi yetakchilik qiladi", bu esa qahramonlarning ruhiy o‘rishini va tarixiy makonning jonlanishini ta‘minlaydi.

Murod Muhammad Do'st, Tohir Malik, Qodir Mirmuhammadov kabi yozuvchi va tanqidchilar Xurshid Davron ijodidagi zamonaviy ruh, sog'inch va poetik tafakkur uyg'unligiga e'tibor qaratib, uning she'riyatidagi ko'proq tasviriylikka intilish, rangtasvir va kino san'ati xususiyatlari bilan uyg'unligini ta'kidlaganlar.

Z. Normatova esa shoir she'riy olamini "noaniq, ammo yurakni tortuvchi sokinlik" deb ta'riflaydi, bu holatda chuqur iztirob va hayotiy falsafaning timsolini ko'radi.

Umuman olganda, adabiyotshunoslikda Xurshid Davron ijodi mustaqillik davri adabiyotining eng yorqin sahifalaridan biri sifatida e'tirof etilgan. Shu bilan birga, tarixiy xotira va zamonaviy tafakkurning o'zaro dialektik uyg'unligi, ularning badiiy obrazlar tizimidagi funksiyasi chuqur va tizimli tahlilga muhtoj.

Metodologiya. Tadqiqotda quyidagi ilmiy metodlar qo'llaniladi:

Qiyosiy-tarixiy tahlil: Xurshid Davronning o'tmishga oid asarlaridagi voqea va siymolarni tarixiy manbalar va an'anaviy talqinlar bilan qiyoslash, shu orqali adibning o'ziga xos zamonaviy tafakkurini aniqlash.

Strukturaviy-poetik tahlil: Shoir she'riyati va nasriy asarlaridagi badiiy vositalar (tashbeh, metafora, ramz) hamda xronotop (makon va zamon) tizimi tahlili, bu orqali tarixiy xotiraning lirik-falsafiy ifodasini ochib berish.

Falsafiy-g'oyaviy yondashuv: Asarlardagi asosiy g'oyalar, ma'naviy izlanishlar va insoniy qadriyatlar tahlili, ularni zamonaviy milliy o'zlikni anglash konsepsiyasi bilan bog'lash.

Bu metodlar majmui Xurshid Davron ijodidagi murakkab va serqatlam uyg'unlikni chuqur tahlil qilish, uning badiiy-falsafiy mohiyatini ochish imkonini beradi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR. Xurshid Davron ijodida tarixiy xotira va zamonaviy tafakkur uyg'unligi uch asosiy yo'nalishda namoyon bo'ladi:

Tarixiy shaxsga zamonaviy-psixologik yondashuv: Adib Amir Temur ("Sohibqiron nabirasi") yoki Najmiddin Kubro ("Shahidlar shohi") kabi buyuk shaxslar obrazini yaratishda ularni nafaqat tarixiy sharoit mahsuli sifatida, balki chuqur insoniy kechinmalarga ega, ziddiyatli ruhiyat sohibi sifatida tasvirlaydi. Bu yondashuv ularning tanlovlarini, iztiroblarini bugungi o'quvchiga yaqinlashtiradi, tarixiy mas'uliyatni zamonaviy shaxsning vijdon muammosi darajasiga olib chiqadi.

Vatan timsolining xronotopik talqini: Shoir she'riyatida "Vatan" timsoli tarixiy makon (Samarqand, Buxoro, Ko'hna shahar) va zamonaviy ruh (iztirob, sog'inch, ertangi kunga umid) uyg'unligida tasvirlanadi. Xronotop tushunchasi ("Samarqand xayoli" kabi asarlarda) oddiy dekoratsiya emas, balki qahramon ruhiyati va taqdirining uzviy qismiga aylanadi.

Lirik-falsafiy mushohada orqali o'tmishni anglash: Xurshid Davronning she'riyatidagi lirizm ko'pincha tarixiy hodisalar, ajdodlar ruhi yoki qadimiy manzillarga murojaat qilish bilan bog'liq. Bu holatda tarixiy xotira zamonaviy

insonning falsafiy mushohadasiga, hayot, o'lim, abadiylik va ma'no izlash kabi mavzularga chorlaydi.

Jadval 1: Tarixiy xotira va zamonaviy tafakkurning asosiy ko'rinishlari

Asosiy yo'nalish	Asar (Janr)	Tarixiy xotira komponenti	Zamonaviy tafakkur komponenti	Uyg'unlikning badiiy natijasi
Tarixiy siymoni jonlantirish	"Sohibqiron nabirasi" (Qissa)	Amir Temur va Mirzo Ulug'bek davrining murakkab siyosiy hayoti, ilm-fan va hokimiyat o'rtasidagi ziddiyatlar tasviri.	Inson ruhiyatidagi iztirob, yolg'izlik va donishmandlikning falsafiy talqini.	Qahramonning chuqur psixologik portreti, tarixiy mas'uliyatning zamonaviy talqini.
Vatan timsoli talqini	"Eski shahar" (She'r)	Ko'hna Samarqand manzarasi, Bibixonim dahmasi, "Ziji Ko'ragon" aksi.	"Jim tabiat ichida yig'layotgan yurak" holati, sokinlikdagi chuqur iztirob va falsafa.	Tarixiy makonning lirik ruh bilan to'yinishi, o'zlikni anglash manbai sifatida tasvirlanishi.
Falsafiy lirizm	"Ona tilim" (She'r)	Tilning qadimiy ildizlari, tarixiy sinovlar ("Koshg'ariy kuylab o'tgan navo").	Bugungi kunda ona tilining milliy g'urur va o'zlikni saqlovchi ustun sifatida talqini.	Tilning tarixiy xotiraga yuksalishi, millat ruhining ramziy ifodasi.

NATIJALAR. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Xurshid Davron ijodidagi tarixiy xotira shunchaki o'tmishga hurmat emas, balki uni zamonaviy shaxsning ruhiy ehtiyojlari va falsafiy savollari doirasiga kiritish harakatidir. Uning asarlarida o'tmish bugungi kunga dars, yo'l va ma'naviy zamin bo'lib xizmat qiladi. Bu uyg'unlik adibning milliy o'zlikni anglash jarayoniga ulkan hissasidir. Xurshid Davron tarixiy siymolarning idealizatsiya qilingan (mifologik) obrazini buzadi va ularni insoniy zaifliklar, ziddiyatlar, buyuk orzular sohibi sifatida tasvirlash orqali zamonaviy o'quvchiga yaqinlashtiradi.

XULOSA. Xurshid Davronning badiiy ijodi mustaqillik davri o'zbek adabiyoti uchun tarixiy xotira va zamonaviy tafakkurning samarali uyg'unligini namoyish etuvchi o'ziga xos maktab vazifasini o'taydi. Adibning serqirra ijodi, xoh u lirik she'r bo'lsin, xoh tarixiy qissa yoki drama, har doim o'tmish voqealarini bugungi insonning aqliy va ruhiy ehtiyojlari nuqtai nazaridan yoritishga intiladi. Bu uyg'unlik ikki asosiy omil bilan belgilanadi: birinchidan, tarixiy faktlarga ijodiy yondashuv, ya'ni san'atkorona xayol bilan badiiy to'qima yaratish; ikkinchidan, o'tmish saboqlarini zamonaviy falsafiy mulohaza asosida yangilash.

Xulosa qilib aytganda, Xurshid Davron shaxsida shoir, tarixchi va faylasuf uyg'unlashgan. U o'zbek adabiyotiga nafaqat buyuk ajdodlarimiz obrazini qaytargan, balki ularni o'zbek xalqining ma'naviy genofondidagi abadiy qadriyatlar sifatida bugungi avlodga tanishtirgan. Adib ijodi milliy g'oya, Vatan tushunchasi va insoniy fazilatlarni tarixiy xotira ko'zgusida aks ettirib, zamonaviy

o'quvchiga o'tmishni anglash orqali o'z kelajagini qurish mas'uliyatini yuklaydi. Uning asarlari o'zbek adabiyotining dunyo adabiy jarayonidagi o'rnini mustahkamlashga xizmat qiluvchi, badiiy jihatdan mukammal namunalardir. Xurshid Davron ijodining barcha bosqichlarini, janrlararo o'ziga xosliklarini chuqur o'rganish davom etishi lozim bo'lgan muhim tadqiqot vazifasidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Davlatova, A. — Abdulla Oripov she'riyatida poetik tafakkur tadriji — Toshkent: Tafakkur, 2021. B. 90.
2. Jamilova, B — Bolalar adabiyotida zamonaviylik — o'quv qo'llanma Buxoro 2023.
3. Normatova, Z. — Zamonaviy o'zbek she'riyati — Toshkent: Tafakkur, 2018. B. 92
4. Ulug'ov A, . — Adabiyotshunoslik nazariyasi . — Toshkent, 2017.
5. Usmanova, Z. I. — Xurshid Davron ijodida tarixiy fakt va badiiy to'qima uyg'unligi — Chirchiq: Chirchiq Davlat Pedagogika Universiteti, 2024. B. 34.
6. Xurshid Davron. — Samarqand xayoli — Toshkent: Sharq, 1989. B. 5-15.
7. Xurshid Davron. — Sohibqiron nabirasi — Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti, 1995. B. 120-135.
8. Xurshid Davron. — Shahidlar shohi yoxud Shayx Kubro tushlari — Toshkent: Sharq, 1998. B. 200-215.
9. Xurshid Davron . — Qadrdon quyosh . — Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti, 1979
10. Xurshid Davron — Shahardagi olma daraxti — Yosh gvardiya, Toshkent— 1979.

